

О. І. Мусієнко
м. Житомир

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

До питання функціонування термінологічних одиниць дослідники зверталися неодноразово. Серед функціональних характеристик термінів виокремлюють унормованість, компактність, загальновживаність та інтернаціональність [9: 1482]. Ще одним важливим моментом вивчення термінів у зазначеному аспекті є аналіз функціонального спектру термінологічних одиниць [2: 49-50; 5: 26-29; 10: 287-289; 3: 306-312].

Функціональна ознака унормованості (уніфікованості) терміносистеми визначає обсяг стандартизованих та упорядкованих на різних рівнях (національному, міжнародному, галузевому) термінологічних одиниць. Загальновживаність термінів залежить від їх прийняття та вживання, принаймні, більшою частиною фахівців певної галузі. Існує велика кількість прикладів функціонування рідних або запозичених термінів, а також синонімічних термінів, що частково співпадають за значенням, і є продуктом різних теорій, шкіл, напрямів тощо в межах однієї галузі. Хоча нормативність і загальновживаність розглядаються як функціональні характеристики, все більше фахівців схильні відносити їх до окремого нормативного аспекту (див., наприклад, роботи [6: 137-143; 4: 109-125; 8: 48-52]).

Інтернаціональність термінології залежить від кількості інтернаціональних термінологічних одиниць в певній терміносистемі. Високий рівень інтернаціональності сприяє міжнародній гармонізації термінології і взаєморозумінню між фахівцями різних соціокультурних середовищ [9: 1482]. З іншого боку, існує зворотна тенденція до витіснення запозичених одиниць (зокрема термінів) рідними задля збереження етнокультурної специфіки мови. Такий підхід до мовної політики отримав назву *пуризм* (від лат. *purus* – чистий), що позначає надмірне (та іноді необґрунтоване) прагнення до очищення мови шляхом видалення з неї запозичених елементів. Пуризм на сьогоднішній день є більш політичним явищем, проявом націоналізму та шовінізму, і завдає більше шкоди ніж користі системі мови. Такий підхід до збереження етнокультурної специфіки є доречним лише у випадку загрози зникнення мови через її фонетичне, лексичне і граматичне розчинення в іншій.

Головним функціональним призначення термінологічної одиниці є номінація поняття. Тому, за опозиційною шкалою *номінативність* :: *експресивність* терміни належать до власне номінативних одиниць, оскільки спрямовані на позначення поняття, а не на підсилення його змісту через план вираження.

З іншого боку номінативну функцію виконують і загальновживані одиниці мови. Відповідно, виникає питання щодо розмежування та

особливостей актуалізації номінативної функції термінів та загальновживаних одиниць.

Лексична одиниця здатна виконувати номінативну або дефінітивну функції. Загальновживана одиниця є засобом чіткого позначення речей і постає у вигляді простого знаку, тоді як термін є засобом логічного визначення [1: 20]. Таким чином, в номінативній функції мовних одиниць можна виокремити позначувальні та дефініційні функціональні характеристики, або позначувальну (власне номінативну) та дефініційну функції. Домінуючою функціональною ознакою терміну є його дефінітивність, спрямовану та точне визначення певного фахового поняття, що, у свою чергу не вимагається від загальновживаних одиниць. Тому, суперечки на рахунок, яку саме функцію виконують терміни – номінативну чи дефінітивну, не мають сенсу, оскільки номінативна та дефінітивна функцію перебувають у видо-родовому відношенні, тобто термінологічна номінація визначається дефінітивними функціональними характеристиками.

Як справедливо зауважує О. О. Реформатський, однією з головних функціональних характеристик терміну є його парадигматичність. Термін є парадигматичним у семантичному відношенні, тобто корелює з певними поняттями в межах однієї термінологічної системи, або ж, іншими словами, має власне поле. Полем для термінологічної одиниці є конкретна термінологія, за межами якої слово втрачає характеристику терміну. Саме тому, однозначність терміну слід визначати в межах термінологічного поля, а не поширювати цю процедуру на загальну систему мови. Зв'язок терміну з термінологічним полем замінює контекст, в межах якого термінологічна одиниця має тлумачитися однозначно [7: 54].

Незважаючи на те, що термінологічна одиниця у функціональному відношенні характеризується переважно лише номінативністю, функціональний спектр термінів є значно ширшим. Термінологічні одиниці здатні виконувати номінативну, регулятивну, ідентифікуючу, мнемотехнічну, евфемістичну, криптолалічну, моделюючу, когнітивну тощо функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Виноградов В.В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. М.: Высшая школа, 1986. – 639 с.
2. Еремина С. А. Греко-римское наследие: функция приставок в лингвистических терминах // Филологический класс, 2010. – №23. – С. 49–50.
3. Киселева Н И. Основные подходы к рассмотрению научного понятия и характеристике термина // Ученые записки ОГУ. Серия: Гуманитарные и социальные науки, 2014. – №2 (58). – С. 306–312.
4. Молнар А. А. Терминология и норма: стандартизация терминосистем (на материале французского языка) // Вестник МГЛУ, 2010. №589. – С. 109–125.
5. Немыка А. А. Междисциплинарные термины лингвистики: понятийные параметры и функциональные свойства // Известия ВГПУ, 2010. №5. – С. 26–29.

6. Пашаева Г. Б. Основные принципы и меры унификации терминов // Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина, 2015. №2. – С. 137–143.

7. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология? / А. А. Реформатский // Вопросы терминологии (Материалы Всесоюзного терминологического совещания). М.: Изд-во АН СССР, 1961. – С. 46 – 54.

8. Тур О.Н. Унификация и стандартизация терминологии в сфере документально-коммуникационной деятельности общества // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация, 2015. – №1. – С. 48–52.

9. Хайбулина Г. Н., Фаткуллина Ф. Г. Основные направления изучения терминологической лексики // Вестник Башкирск. ун-та, 2012. №3(І).– 1479–1482.

Чистюхина С. Н. О некоторых особенностях и функциях термина // Теория и практика общественного развития, 2011. №1. – С. 287–289.